

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента **Маляр Л.В.**
на дисертаційне дослідження **Бобели Світлани Іванівни**

**«Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині
Августина Волошина»**,

представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Детальний аналіз дисертації Світлани Іванівни Бобели «Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина» дозволяє сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, ступеня обґрунтованості основних наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності, наукової новизни, практичного значення дослідження, а також загальної оцінки представленої до захисту дисертаційної роботи.

1. Актуальність теми виконаної дисертаційної роботи

Сучасна українська педагогічна наука, безумовно, має вагомі здобутки у висвітленні вузлових проблем вітчизняної історії педагогіки. Із часу здобуття Україною незалежності, у центрі уваги багатьох дослідників – проблеми становлення та розвитку національної системи освіти, зростає інтерес до постатей, внесок яких у розвиток української школи та науки є вагомим і значущим з позицій сьогодення. У цьому контексті дисертаційне дослідження С.І. Бобели є актуальним і потрібним у наш час, оскільки авторка не лише дослідила погляди видатного українського педагога Августина Волошина на сутність, мету, педагогічний інструментарій соціального виховання учнівської молоді, висвітлила роль сім'ї, школи і вчителя, церкви і релігії у соціальному становленні підростаючого покоління на зламі ХІХ–ХХ ст., але й здійснила пошук точок дотику між минулим і сьогоденням у розв'язанні актуальних проблем, пов'язаних зі специфікою соціалізації неповнолітніх та молоді в сучасних умовах.

Серед важливих ознак українського сьогодення авторка виокремлює послаблення виховної ролі інституту сім'ї, збільшення кількості дисфункційних

родин, масштабну трудову міграцію населення, що сприяло переакцентації ціннісних установок батьків і дітей, формуванню деформацій у процесі соціалізації дітей, стало одним із вагомих чинників загострення проблеми соціального сирітства; спостерігається також зміна пріоритетів у сфері агентів соціалізації, коли не батьки чи шкільний вчитель відіграють провідну роль у вихованні підростаючого покоління, а насамперед засоби масової комунікації, Інтернет, соціальні мережі, що викликає порушення балансу між реальним і віртуальним середовищем соціалізації, в якому перебувають сучасні неповнолітні та молодь. Омолодження і розширення сфери негативних явищ серед неповнолітніх та молоді сьогодні є однією з найбільших загроз для здоров'я української нації.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена також виявленими здобувачкою суперечностями у теорії та практиці соціального виховання в сучасних умовах реформування освітньої галузі, зокрема: між вимогами забезпечення оптимальних умов соціалізації і розвитку учнівської молоді та недостатньо сприятливим соціальним тлом організації виховного процесу, що обумовлено як негативними тенденціями розвитку цивілізації загалом, так і кризовими явищами в українському соціумі; потребою формування в учнівської молоді соціально значимих особистісних якостей, що відповідають динамізму сучасного суспільства і є необхідними для успішного функціонування у ньому, та цілями і змістом освіти, педагогічним інструментарієм соціального виховання в сучасній школі та інших соціальних інститутах; необхідністю впровадження прогресивних ідей гуманізації і демократизації соціального життя і освітньої практики та зниженням виховної й соціалізуючої функції освіти на тлі поширення ставлення до неї як до «освітньої послуги»; потребою учнівської молоді у самовдосконаленні, пошуку відповідей на питання про сенс життя і недостатньою життєвою компетентністю, обмеженим досвідом практичного і духовного опанування дійсності; важливістю впровадження актуальних положень концепції

соціального виховання А. Волошина та недостатнім представленням його доробку як в освітньо-виховній практиці загалом, так і, зокрема, в практиці підготовки майбутніх педагогів в Україні. Дисертантка доводить, що вивчення та осмислення науково-педагогічного доробку А. Волошина сприятиме ефективній реалізації його поглядів на соціальне виховання учнівської молоді в сучасних умовах. Адже, всупереч денаціоналізаторським впливам панівних держав, А. Волошин саме через соціальне виховання учнівської молоді бачив можливість формування якісно нової генерації українських громадян, здатних своєю працею, громадянською позицією змінювати оточуючий світ, боротися за незалежність, будувати вільну українську державу.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження С.І. Бобели, об'єктом якого обрано педагогічну спадщину А. Волошина, а предметом – соціальні інститути та педагогічний інструментарій соціального виховання учнівської молоді в системі педагогічних поглядів А. Волошина» (с.20).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

На конкретному історико-педагогічному матеріалі дисертанткою вперше цілісно і системно висвітлено теоретичні напрацювання А. Волошина з проблеми соціального виховання учнівської молоді в контексті полікультурного освітнього простору Закарпаття; виокремлено напрями соціального виховання учнівської молоді крізь призму поглядів ученого (релігійне, морально-духовне, розумове, фізичне, трудове, естетичне, статеве); систематизовано зміст, форми та методи соціального виховання учнівської молоді в сім'ї та школі у творчій спадщині видатного закарпатського педагога; окреслено погляди А. Волошина на роль церкви і релігії у соціальному вихованні учнівської молоді у досліджуваний період; узагальнено позитивний досвід педагогічних ідей вченого й обґрунтовано значення педагогічної спадщини А. Волошина для сучасної освітньо-виховної та соціально-педагогічної теорії і практики. Дослідженням доведено, що погляди

А.Волошина на соціальне виховання та його значення у формуванні національної ідентичності, національно свідомої, духовно багатой, всебічно розвиненої особистості, здатної до свідомого соціального вибору, суголосні з поглядами на соціальне виховання сучасних науковців.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Бобели С.І. дає підстави стверджувати, що наукові положення та висновки дослідження соціального виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині А. Волошина належним чином обґрунтовані. Справляє позитивне враження джерельна база дисертаційної роботи, що свідчить про ґрунтовне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість. Джерельна база дослідження включає праці вітчизняних і зарубіжних авторів, архівні матеріали і складає 377 найменувань, з них – 7 джерел іноземними мовами та 26 архівних матеріалів.

Науковий апарат, вміщений у вступі до дисертації, дає можливість сформулювати цілісне уявлення про структуру роботи, її інструментарій, способи інтерпретації отриманих даних. Досягненню поставленої мети, розв'язанню визначених автором завдань на різних етапах наукового пошуку та формулюванню висновків наукового дослідження слугували доцільно обрані методи дослідження.

4. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Практичне значення дисертації полягає у тому, що отримані результати сприятимуть систематизації понятійно-категорійного апарату при виконанні педагогічних досліджень теоретичного і прикладного характеру з питань соціального виховання. Виявлені дисертанткою фактичні матеріали, основні положення і висновки дослідження можуть використовуватися в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів, зокрема для розробки навчально-методичного забезпечення викладання таких

дисциплін, як «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Теорія та історія соціального виховання», «Історія педагогіки», «Історія соціальної педагогіки», «Теорія та історія соціального виховання», «Методика соціально-виховної роботи», «Соціалізація особистості» тощо.

Результати дисертації упроваджено у навчально-виховний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, гуманітарно-педагогічного коледжу Мукачівського державного університету, Самбірського педагогічного коледжу імені Івана Филипчика, Мукачівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №13 та навчально-виховного комплексу «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I ступеня – гімназія» Мукачівської міської ради Закарпатської області.

5. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні результати і матеріали дослідження можуть бути використані для розробки концепцій соціального виховання в сучасних соціокультурних умовах України, оновлення виховних технологій, формування варіативної складової змісту навчальних планів та наближення змісту загальної середньої освіти до духовно-моральних потреб школярів.

Узагальнені висновки, положення, джерельна база дослідження можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок з історії розвитку вітчизняної школи, історії педагогіки, історії України.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертація Бобели С.І. належним чином структурована. Її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі дисертації «Теоретичні основи дослідження проблеми соціального виховання у педагогічній спадщині Августина Волошина» авторкою розкрито сутність соціального виховання як науково-педагогічної проблеми, проаналізовано особливості становлення та розвитку педагогічних поглядів А. Волошина, окреслено концептуальні засади соціального виховання учнівської молоді у його педагогічній спадщині.

Заслуговує на увагу те, що у роботі на підставі аналізу низки науково-педагогічних джерел Світлана Іванівна Бобела не тільки розглянула соціальне виховання як науково-педагогічну проблему, але й у даному контексті презентувала концептуальні засади організації соціального виховання Августином Волошином, аргументовано довела, що соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній концепції А. Волошина було зумовлене необхідністю утвердження української національної ідеї, пропагування важливості освіти, науки, нових форм культурно-громадського життя, що формувалися на тлі асимілятивної політики панівних держав на Закарпатті, зубожіння та безграмотності автохтонного населення, посилення національно-визвольних рухів на межі XIX–XX ст.

У другому розділі роботи «Соціальне виховання учнівської молоді Закарпаття в педагогічній концепції Августина Волошина» дисертантка вдало представила погляди видатного педагога на роль і значення сім'ї, школи і церкви як головних інститутів соціального виховання учнівської молоді.

Автором доведено, що серед найважливіших інститутів соціального виховання учнівської молоді педагог виокремив сім'ю, школу та церкву, наголошував на важливості їхньої взаємодії та єдності виховних впливів. Кожен із названих інститутів володіє своєю системою засобів і методів впливу на особистість дитини і дорослого.

Заслуговує на увагу те, що виклад матеріалу у другому розділі дослідження ґрунтується на ретельному аналізі педагогічних праць А. Волошина, де кожне положення підтверджується відповідною цитатою

видатного педагога. Доречними є і наведені Бобелою С.І. у додатку А. вибрані цитати з педагогічних творів А.Волошина, що стосуються як соціального виховання загалом, так і його специфіки у сім'ї і школі, ролі батьків і вчителя у соціальному становленні учнівської молоді.

У висновках відповідно до визначених завдань дисертантка розкриває основні надбання та результати дослідження.

Загальний обсяг дисертації становить 287 сторінок, з них 201 – сторінка основного тексту. Слід відзначити 9 додатків до дисертації на 44 сторінках, що вміщують важливу інформацію теоретичного і практичного характеру, розширюють і поглиблюють зміст наукової роботи.

Дисертація належним чином оформлена. У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують відповідні висновки та узагальнення.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи рецензовану кандидатську дисертацію Бобели Світлани Іванівни «Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина», дозволимо собі висловити деякі зауваження та побажання.

1. У вступі дисертації слід було б конкретизувати інформацію щодо завершених досліджень з даної проблеми.

2. У дисертації чітко, логічно і повно представлено роль сім'ї, школи і церкви у соціальному вихованні учнівської молоді, проте вважаємо, що доцільним було б приділити більше уваги соціально-виховній ролі дитячих і юнацьких та церковно-педагогічних організацій, які активно діяли на той час у Закарпатті. Можливо, доречно було б відвести цьому питанню окремий параграф дослідження.

3. У параграфі 2.5 дисертації «Значення педагогічної спадщини Августина Волошина для сучасної освітньо-виховної та соціально-педагогічної

теорії і практики» варто було б також проаналізувати використання педагогічної спадщини А. Волошина в системі середньої освіти в Україні.

4. На нашу думку, наприкінці кожного розділу дослідження слід було б подати узагальнення, які відображають провідні положення отриманих у ньому результатів.

5. Доцільно було б поглибити прикладний аспект означеної у дослідженні проблеми та подати конкретні методичні рекомендації для педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів.

6. Відзначаючи важливість наведених у дисертації додатків, вважаємо, що пропонуване дослідження ще більш виграло б за умови представлення окремим додатком узагальнюючої таблиці творчого доробку Августина Волошина.

Висловлені зауваження та побажання здебільшого мають рекомендаційний характер, у цілому не впливають на якість і загальне позитивне враження та позитивну оцінку виконаного Бобелою С.І. дисертаційного дослідження.

8. Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях

Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснювалась шляхом їх оприлюднення на 9 науково-практичних міжнародних та всеукраїнських конференціях. Основний зміст і результати наукового дослідження Бобели С.І. відображено у 17 наукових працях (15 – одноосібних та 2 – у співавторстві), з них 7 статей – у фахових науково-педагогічних виданнях, 2 – у фахових виданнях, включених до науково-метричної бази Індекс Копернікус; 1 – у зарубіжному виданні, 7 – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

9. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Дисертація та автореферат оформлені у відповідності до п. 9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567 щодо кандидатських дисертацій та інших інструктивних вимог МОН України. Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові

положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті Бобели С.І. належним чином розкриті і обґрунтовані в рукописі дисертації.

10. Висновок

Аналіз кандидатської дисертації, автореферату та опублікованих праць Бобели С.І. дає підстави зробити висновок про те, що її дисертаційне дослідження «Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина» є актуальним, завершеним, цілісним і самостійним науковим дослідженням, яке має належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання, що полягало в теоретичному обґрунтуванні соціального виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині А. Волошина.

Дисертаційне дослідження «Соціальне виховання учнівської молоді у педагогічній спадщині Августина Волошина» відповідає вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567 щодо кандидатських дисертацій та іншим інструктивним вимогам МОН України, а його авторка Світлана Іванівна Бобела заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної педагогіки

та педагогіки вищої школи

Ужгородського національного університету

Маляр Л.В.

